

مدیر معاون آموزگار دفتر دار خدمت گزار

چرا چندپایه؟

- پایین بودن تعداد دانش‌آموزان در مناطق روستایی و کمبود معلم؛
- دور بودن کودکان از شرکت در کلاس درس، آن هم در سنین آموزش؛
- رفع مشکل ترک تحصیل. البته تعدادی هم دوست ندارند در کلاسی شرکت کنند که بچه‌های کوچک‌تر از خودشان در آن درس می‌خوانند؛
- فراهم کردن امکان دسترسی بیشتر کودکان روستایی به کلاس درس. هرچند تدریس در این کلاس‌ها نیازمند برخورداری از مهارت‌های ویژه و روش‌های مناسب سازمان‌دهی کلاس است.
- به‌روز کردن شیوه‌های تدریس؛
- کارآمد کردن بهره‌گیری از منابع؛
- افزایش مشارکت جمعی؛
- توسعه‌ی سواد.

فاطمه تمری

کارشناس آموزش ابتدایی شهرستان ایوان، استان ایلام

یکی از مشکلات مهم و اساسی در نظام آموزش و پرورش، به‌خصوص در کشور ما، به‌کارنگرفتن روش‌های نوین تدریس در آموزش است. به همین سبب کیفیت آموزشی سطح مطلوبی ندارد و دانش‌آموزان علاقه‌ی زیادی به تحصیل نشان نمی‌دهند. این موضوع، یعنی آشنانبودن معلمان با روش‌های نوین تدریس، به‌ویژه در کلاس‌های چندپایه، نمود بیشتری پیدا می‌کند و اثرات نامطلوبی بر جای می‌گذارد. مقاله‌ی پیش رو مزیت‌ها و عیب‌های کلاس‌های چندپایه را برمی‌شمارد و برخی از مشکلات این نحوه‌ی آموزش را بررسی می‌کند.

تعریف چندپایه

تدریس چندپایه به‌نوعی از تدریس در آموزش ابتدایی اطلاق می‌شود که در آن دانش‌آموزان چند پایه در یک کلاس و توسط یک معلم آموزش داده می‌شوند. یا این‌گونه می‌توان تعریف کرد که منظور از آموزش چندپایه، موقعیت‌هایی است که در آن‌ها دانش‌آموزانی که از نظر سن و توانایی متفاوت هستند، همه در یک کلاس آموزش می‌بینند.

مشکلات

در مجموع مشکلاتی همچون کمبود وقت، نقصان تجربه و کمبود اطلاعات معلمان مدرسه‌های چندپایه در تدریس و کلاس‌داری حرفه‌ای، نامناسب بودن فضای آموزشی، کمبود کلاس درس، هماهنگ نبودن مدرسه و خانواده، و کمبود تجهیزات آموزشی از جمله مواردی هستند که نارضایتی معلمان را سبب می‌شوند؛ به‌خصوص در جاهایی که معلم به‌عنوان مدیر، دفتردار، خدمتگزار، معاون و نام‌رسان هم ایفای نقش می‌کند و در کلاس نیز باید بیش از معلم تک‌پایه مهارت، توانایی و اطلاعات داشته باشد.

عیب‌ها

- معلمان غالباً از کار در این مدرسه‌ها، به‌دلیل دوری از مرکز تصمیم‌گیری و اثر منفی آن در پیشرفت و رشد خود، نگران هستند؛ ● معلمان از همکاری و اقوام خود دورند؛ ● حقوق و دستمزد معلمان برای جبران کار سخت و ارزشمندشان در مناطق محروم کافی نیست؛ ● معلمان از امکانات و رفاه عمومی دورند؛ ● دانش‌آموزان از بهداشت و تندرستی پایینی برخوردارند؛ ● آموزش‌های ویژه‌ای برای تدریس در این کلاس‌ها نیست؛ ● این مدرسه‌ها از نظر تسهیلات (دستگاه فتوکپی، رایانه و چاپگر) مجهز نیستند؛ ● مردم و مسئولان نسبت به تدریس در کلاس‌های چندپایه نگرش منفی دارند؛ ● کتاب‌های درسی متناسب این مدرسه‌ها نیستند؛ ● سطح تحصیلات اولیا پایین است؛ ● و...

مزیت‌ها

در هر کلاس چندپایه، دانش‌آموزان طیف سنی متفاوتی دارند. این دانش‌آموزان دوره‌های متفاوت رشد جسمی و فکری را با نیازهای متفاوت می‌گذرانند. از این رو تعامل بین آن‌ها تأثیر زیادی در یادگیری دارد.

در این کلاس‌ها می‌توان بعضی از عقب‌ماندگی‌های دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر را با قراردادن آن‌ها در جریان آموزشی پایه‌های پایین‌تر جبران کرد. برای مثال، در پایه‌ی دوم، دانش‌آموزی نمی‌تواند صداها را کاملاً تشخیص دهد. ما می‌توانیم در هنگام تدریس صدای جدید به پایه‌ی اول، به‌صورت غیرمستقیم، این دانش‌آموز را نیز در جریان آن آموزش قرار دهیم.

آموزش پایه‌های پایین‌تر توسط پایه‌های بالاتر و همکاری افراد قوی‌تر در یادگیری افراد ضعیف‌تر از دیگر محاسن کلاس‌های چندپایه است که دو اصطلاح روان‌شناسی سازنده‌گرا (یادگیری در حوزه‌ی مجاور رشد و یادگیری به‌وسیله‌ی همسان‌خبره) را تأیید می‌کند. استفاده از دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر به‌عنوان معلم‌یار، حس همکاری و نوع‌دوستی را بین آن‌ها و سایر دانش‌آموزان تقویت می‌کند. دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر در جریان تکرار درس‌های سال‌های قبل خود قرار می‌گیرند و این درس‌ها برایشان تکرار و یادگیری آن‌ها عمیق‌تر می‌شود و برعکس، دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر، تا حدودی با درس‌های سال‌های بالاتر آشنا می‌شوند و این خود پیش‌زمینه‌ای برای یادگیری وسیع‌تر آن‌ها خواهد بود.

مدیریت مؤثر در کلاس‌های چندپایه

- معلم کلاس چندپایه باید با روش‌ها، فنون و راهبردهای متعدد و مؤثر برای تدریس آماده باشد و به‌طور اثرگذاری آن‌ها را برای جلب رضایتمندی دانش‌آموزانی با سنین متفاوت و توانایی‌های گوناگون به کار گیرد؛
- معلم باید طرح درس روزانه‌اش را به‌گونه‌ای آماده کند تا دانش‌آموزان پایه‌های متفاوت را به انجام انواعی از فعالیت‌های یادگیری سودمند وادارد؛
- به‌کارگیری راهبردهای تدریس باید با انعطاف‌پذیری همراه باشد. در برخی مواقع نیاز است برای اثرگذاری بیشتر، راهبردهای تدریس با توجه به نوع محتوا و نیازمندی دانش‌آموزان بازنگری شوند؛
- گروه‌بندی بر پایه‌ی توانمندی دانش‌آموزان صورت گیرد. این روش راهکاری را برای تدریس دوسویه و انجام تدریس جبرانی فراهم می‌کند. گروه‌بندی بر اساس پایه‌های تحصیلی غیریکسان در کلاس‌های چندپایه، فرصت مناسبی برای فعالیت‌های مشارکتی و پویاست؛
- گاهی فعالیت یکسان برای همه‌ی دانش‌آموزان کلاس ارائه شود. می‌توان شمار زیادی از فعالیت‌ها را طراحی کرد که دانش‌آموزان پایه‌های اول تا پنجم، همگی با یکدیگر، در آن‌ها شرکت کنند؛
- معلم شرایطی ایجاد کند تا دانش‌آموزان از همدیگر یاد بگیرند. در بسیاری موارد یادگیرندگان بزرگ‌سال الگوی یادگیری بسیار خوبی برای یادگیرندگان تازه‌کارند؛
- معلم در گروه‌های یادگیری به‌مثابه‌ی یک عضو فعال گروه مشارکت کند. برای مثال، معلم می‌تواند در گروه یادگیری دانش‌آموزان پایه‌های سوم، چهارم و پنجم ابتدایی عضو شود و همچون دانش‌آموزانش فعالیت کند.